

УДК 811.161.1'26

DOI 10.31651/2076-5770-2018-2-73-79

ORCID 0000-0002-9394-1664

КАЛЬКО Валентина Володимирівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри українського мовознавства і
прикладної лінгвістики
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
e-mail: *mkalko@ukr.net*

СТИЛІСТИЧНА МЕТАФОРА-ПАРЕМІЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті проаналізовано стилістичні особливості метафор-паремій в українській мові. Матеріалом аналізу послугували художні твори української літератури XIX–XXI ст., а також тексти публіцистичного стилю різної тематики. Установлено, що як метафора, прислів'я належить до стилістичних фігур, здатних закодувати глибинний зміст, активізувати його, сприяє компресії, виразності текстового матеріалу. Більшість метафор-паремій пов'язана з антропоморфізмом, зооморфізмом і побутоцентризмом.

Ключові слова: стилістика, стилістична фігура, паремія, метафора, антропоморфізм, зооморфізм, побутоцентризму, символ.

Постановка проблеми. Виразні семантико-стилістичні риси паремій – їхня образність і глибинний зміст відсвіжують мовлення, роблять його невимушеним, містким, влучним, «ці згустки розуму й емоцій, як і мова, отже, наскрізь пронизані враженнями оцінками, почуттями, пристосовані до вербалізації семантики мовця і слухача, читача; вони суціль комунікативні й прагматичні, з найширшою й деталізованою шкалою конотацій» [1, с. 262], що й, власне, визначає їхнє продуктивне використання як експресивно-стилістичних засобів. Прислів'я функціонують у співвідношенні з іншими знаками тексту як стилістичні фігури, забезпечуючи його увиразнення, оригінальність, слугуючи прийомами посилення змісту тексту, розширюючи емоційно-експресивні можливості твору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як відзначають Л. І. Мацько, О. М. Мацько, О. М. Сидоренко, прислів'я належить до стилістичних засобів [2, с. 447]. Одним із найважливіших завдань функційної стилістики, найбільш актуальних для лінгвістичної теорії тексту й комунікації, є аналіз фігур мовлення як стилістичних прийомів – «навмисного й свідомого підсилення якої-небудь типової, структурної і / або семантичної риси мовної одиниці (нейтральної чи експресивної), що досягло узагальнення і типізації, а отже, стало породжувальною моделлю» [3, с. 29–30]. Стилістична фігура – це «побудований за певною моделлю засіб мовлення, властивий відповідному стилю, сфері спілкування, який надає їм виразності, образності, експресивності шляхом свідомого посилення якихось рис мовних одиниць, відхилення планів змісту або форми від буквального простого способу повідомлення» [4, с. 694]. Фігуративність паремій зумовлена їхнім особливим змістовим навантаженням, специфікою семіозису (нетривіального позначення), образністю, емоційністю, експресивністю тощо. О. О. Селіванова розмежовує серед найбільш регулярних фігур мовлення фонетико-смислові, графіко-смислові, семантико-смислові, структурно-смислові [5, с. 107].

Метою статті є стилістичних особливостей метафор-паремій в українській мові. Матеріалом аналізу послугували художні твори української літератури XIX–XXI ст., а також тексти публіцистичного стилю різної тематики. Як основний метод дослідження використано лінгвостилістичний аналіз – для виявлення й характеристики паремій як образних засобів, стилістичних фігур, зокрема метафори.

Виклад основного матеріалу. Метафору, слідом с за О. О. Селівановою, розуміємо як «найпродуктивніший креативний засіб збагачення мови, вияв мовної

економії, семіотичну закономірність, що виявляється у використанні знаків однієї концептуальної сфери на позначення іншої» [4, с. 388]. За Дж. Лакофтом та М. Джонсоном, метафора пов’язує дві поняттеві зони, одна з яких чітко структурована і добре відома учасникам комунікації – це сфера-джерело (донорська зона), а інша – сфера-мішень (реципієнтна зона), яка вимагає категоризації, пояснення, концептуалізації [6]. У процесі метафоризації донорська зона слугує для опису нового, відносно невідомого фрагмента дійсності. Традиції перенесення інформації з однієї сфери на іншу пов’язані з культурою (міфологічною, релігійною, політичною, соціальною, історичною терміносистемами) народу. На особливості процесу метафоризації впливає етнічна природа свідомості та культура етносу, оскільки мотиваційною ознакою метафор є національно-культурна мовна своєрідність [6, с. 124]. Культура визначає власне взаємодією реципієнтних зон із донорськими та те, з якої сфери діяльності буде запозичено вихідний концепт, сцену чи сценарій, використовуваний для вербалізації певного смислу.

Досить продуктивно паремії використовують у текстах художньої літератури для вираження семантико-смислових фігур – найбільшої групи, частиною якої є тропи, когнітивна природа яких «могла б бути схарактеризована як репрезентація мовними засобами неістинної, такої, що не відповідає пропозиції інформації, яка висвічується в асоціативно-термінальній частині концепту» [5, с. 108]. Вони забезпечують образність художньої мови, посилюють емоційність, виразність, допомагають письменниківі яскравіше змалювати персонажів, оскільки є «будівельним матеріалом для створення образних засобів із заданим стилістичним ефектом» [2, с. 39]. У художніх текстах паремії передовсім слугують для реалізації метафори як стилістичного засобу, що являє собою «приховане порівняння, здійснюване шляхом застосування назви одного предмета до іншого, що виявляє таким чином яку-небудь важливу рису іншого» [7, с. 83]. Т. А. Єщенко цілком слушно висловлює думку, що «метафора становить ієархічно вищий рівень поетичного образу. Вона перебуває в ядерній сфері всієї системи художніх засобів, і динамізм тропів спрямований саме з периферії (де містяться всі інші тропи) у бік метафори» [8, с 170]. Паремійна метафора як стилістична фігура належить до розгорнутих метафор, що, синтезуючи певні ознаки, надають кількісної й якісної інформативності та влучності висловленому, сприяють формуванню емоційно, естетично, культурно насыченого образу. У художньому тексті прислів’я уможливлює формування метафоричних сценаріїв, які увиразнюють авторський стиль, впливають на читача, активізують сприйняття. Паремійна метафора розрахована на здійснення прагматичного впливу на реципієнта. Зрозуміти паремію-метафору можна лише в контексті твору, де всі асоціації злиті воєдино.

Першим різновидом вживання паремії як семантико-смислової стилістичної фігури є зооморфна метафора, умотивована процесами «аналогізації сценаріїв двох концептів, що ґрунтуються на наївних, часом інтуїтивних уявленнях про стан тварин, стереотипах етносу щодо них та пов’язаних із цим гештальтах» [9, с. 43]. Приміром, у контексті *Дійшило до Івана: князь вказує йому місце. «Що ж, мушу проковтнути образу. Це наука: знайся кінь з конем, а віл з волом. Приятелювання з князем небезпечне»* (Р. Федорів) метафоричне значення прислів’я *Знайся кінь з конем, а віл з волом* [П-89, с. 160] «кожен має триматися свого соціального стану» увиразнює стосунки між князем Ярославом Осьмомислом та співцем Іваном.

Якщо у текстовому фрагменті *Це підкresлювало, що паном у домі має бути чоловік, а не жінка, бо біда тому дворові, де корова наказує волові* (І. Огієнко) паремія *Біда тому дворові, де корова наказує волові* [П-89, с. 156] має традиційний глибинний зміст, підтримуваний лівобічним контекстом, то в мікротексті *Австріяки відступили в ніч, звідки їх вистромилися. Провидніло, і настала моя черга вкусити печеної лихи. Камінь напікався, як під у печі. Я зрізував багнетом іржаві гілки ялівцю і стелив під себе. Та на тій колькій постелі довго не полежиши, все тіло в шпичках. Та ще й каміння сипалося*

згори, треба було пантрувати, аби не причмелило. **Біда тобі, воле, як тебе ѹ корова коле** (М. Дочинець) вона трансформує своє метафоричне значення до «зле тій людині, якій завдають прикроців різні природні чинники».

Зооморфна паремійна метафора в художніх текстах ґрунтуються на тому, що тварини втілюють риси людини чи соціальні ролі: лисиця – хитрість, лев – силу, голуб – вірність, щука – хижакство тощо [10, с. 49], пор.: *Імператор говорив Ростиславові Михайловичу і всьому посольству болгарському вельми теплі слова, але помста за те безчестя і теперішня втіха в душі не гасли. Те відчував Ростислав і подумки для себе відзначив: «Дивиться лисицею, а думає вовком»* (І. Корсак); *Але теплого мілководдя не буде. Як кажуть у народі, на те щука в річці, щоб карась не дрімав.* Роль хижої риби тут відводиться, звісно ж, Юлії Тимошенко, що здатна стати не лише найгострішим, а й найконструктивнішим критиком дій Порошенка-президента. Такий «дует», може, й нагадуватиме де в чому персонажів української класики: *Карася та Одарку* із «Запорожця за Дунаєм», де «підконтрольний» чоловік вимушений звітувати перед вибагливою дружиною, але ця модель є краюю, ніж діалог і співпраця з потенційними сепаратистами та просто антидержавними силами («Український тиждень» № 21 (341). 23–29.05.2014).

Метафорична переінтерпретація паремій почести слугує стилістичним засобом відображення самохарактеристики персонажа. Так, складником текстового фрагменту – *Але я не забираю її з собою, бо, як ви, люба пані, можете собі уявити, охотників до цих речей багато, аж надто багато. За мною стежили. Навіть підглядали, що я беру з собою до шпиталю, ба перетрусили там усі мої речі. Другого ж дня перетрусили пожистки, що я залишив у шпитальній камері схову. Але я це передбачив; старого горобця на половині не обдуриши;* я знаю, що роблять з людиною гроши... (Й. Хмелевська) є паремія *Старого горобця на половині не обдуриши* [П-89, с. 218], де герой ідентифікує себе як *старого горобця*, що постає як метафоричний образ бувалої, досвідченої людини, яку неможливо обдурити на чомусь простому.

Прислів'я можуть також слугувати стилістичним засобом метафоричного позначення характерних рис персонажів. Приміром, контекст У моїй присутності скаржилася Майрі, що з ним обходиться не по правді якийсь потасмний ділок. Ділок той за документами, корі Синяжин батько, працюючи десь у області, має можливість виписувати, отримує у великій кількості зерно, потай переробляє його на горілку, продаває, а гроши майже цілком забирає собі. Касъчиному батькові перепадають жалюгідні крихти. «То що ти хочеш?» – спитала Майра. – «Щоб ділив порівну». – «По-перше, **вовкові барана з горла не видереши**, по-друге, батькові твоєму краще від цього діла відійти, поки не пізно» (Д. Вітюк) містить прислів'я *Вовкові барана з горла не видереши* [П-89, с. 202], ужите для характеристики персонажа – афериста, махінатора, пов’язаної зі стереотипним потенціалом, з одного боку, *вовка* як метафоричного уособлення жорстокої, зажерливої багатої людини, експлуататора чужої праці, здирника, а з іншого – *барана*, що символізує жертву. Натомість паремійна метафора *Знає кішка, чиє сало з’їла* [П-89, с. 184] у контексті Йиля, дивлячись просто перед собою, але куточкиками очей побачила, як Арсен зняв руку з коліна дівчеська й зробив спробу заховатися за неї. Отож *знає кішка, чиє сало з’їла* (Р. Самбук) підкреслює здатність героя визнавати свою провину.

Другим досить представленим різновидом уживання паремії як семантико-смислової стилістичної фігури є антропоморфна метафора, оскільки значна частина прислів’ї позначає поняття й явища предметного й непредметного світу, асоціативно приписуючи їм дії, стани, властивості, ознаки, поведінку людини. Причину широкої репрезентації метафор такого типу вбачаємо також і в тому, що «нічого в пізнанні природи людина не отримує без первісної антропологізації предмета дослідження» [11, с. 13]. Як стилістичні прийоми паремії антропоморфні метафори продуктивно взаємодіють із реципієнтним доменом ЧАС. У процесі цього спостерігаємо асоціативне поєднання знаків донорського домену **ЛЮДИНА** як із темпоральним знаком-гіперонімом,

пор.: *За Мартою постійно хтось слідкує – пані Агнеса, Петро, медсестри. Навіть уночі. Наразі – активна реабілітація. Лікарі переконують: час – найліпший лікар* (Дара Корній), так і з гіпонімами на позначення часових відрізків, напр.: – *Та не забираїся ти в крижаний панцир. Відкладемо проблеми на потім, ранок вечора мудріший. Ходімо!* (В. Пеунов); *Їде осінь на рябому коні. / Рябі в осені дні: / То сизая хмара низько нависне, / То ясне сонечко весело зблисне* (В. Пепа).

Водночас паремії – антропоморфні метафори відображають і різні періоди людського життя, уселяючи оптимізм на світле майбутнє, позитивні зміни на краще, які ґрунтуються на протиставленні похмурих і сонячних, погожих днів, пор.: *Всі шукали щастя, говорили «загляне сонце і в наше віконце», а про свободу люди не говорили* («Буквоїд» 21.10.11). Переінтерпретація знаків донорського домену ЛЮДИНА може віdbуватися і в межах реципієтного домену ПРИРОДНЕ ЯВИЩЕ, напр.: *У ніч перед святом Юрія молодь перестрибувала через полум'я. Кожен повинен був приборкати в такий спосіб вогонь, як Юрій свого коня гнуздас, «бо вогонь добрий слуга, але поганий господар»* (Г. Кожелянко). Паремійна метафора у цьому контексті слугує стилістичному увиразенню сприйняття двоїстої природи вогню: з одного боку, він корисний, бо дає тепло, а з іншого – шкідливий, оскільки людина, втрачаючи над ним контроль, може зазнати великих збитків. Підґрунтям цього є компоненти паремії – лексеми слуга і господар, які зазнають метафоричної переінтерпретації.

Цікавим семантико-стилістичним різновидом антропоморфної переінтерпретації компонентів паремій у відповідних текстових фрагментах є «родинна» метафора, пов’язана з аналогізацією природних та предметних феноменів із лексемами на позначення кровної спорідненості: *батько, мати, брат, сестра* тощо. Продуктивність такої паремійної метафори можемо пояснити її потужними можливостями характеристики ставлення людини до довкілля, пор.: *«Не бути тому, не бути, – кричали запорожці. – Січ – мати, а Луг – батько. Сядемо новим кошем, а поки нас, поти й Україні не пропасти. Гетьман ще живий»* (Б. Лепкий); *Ніч – мати, а степ – батько. Обоє сприяли козакам, як своїм дітям рідним* (Б. Лепкий); *Узявши торбу й книжку, Тарас віддихався й пішов у ніч. Дорогу в Лисянку він добре знав. Проте звернув на греблю, щоб вйти в степ за левадою й піти полями просто на захід. Ніч – мати, а степ широкий – батько для козака!..* (В. Шевчук); *«Сkrізь земля – мати, а батько – Бог»* (Б. Лепкий). Прагматичний потенціал прислів’я як стилістичної фігури метафори дає змогу актуалізувати увагу читача, аксіологічно маркувати повідомлення, напр.: – *A в нас на обід борщ та каша – мати наша, – сказала Івга й осміхнулась* (І. Нечуй-Левицький); *Хліб – батько, вода – мати*. Люди здавна шанують воду. *На знак пошани* чоловіки знімали шапки, коли пили воду. Жінки зранку одягали чисте вбрання та йшли за водою. *Приносили стільки, щоб вистачило на цілий день. Після цього вони переодягалися. У робочій одежі жінки виконували господарські роботи* (Т. Сало); *Але голод не свій брат*, вічно терпіти його несила, надто коли мусили працювати. *I* Євген почав нишком красти (Б. Антоненко-Давидович); *Дівчата не хотіли цього одягати, але холод не свій брат – примусив. Вони тримали від холоду і страху* (Н. Семенюта).

Вважаємо, що паремійна метафора ґрутована на образі матері належить до архетипних, які «існують на доконцептуальному рівні як ідеальні когнітивні моделі, а на концептуальному рівні впорядковують у схематичних моделях образів різні концепти, що структурують концептуальний рівень» [12, с. 222]. У художніх текстах продуктивно вживано паремію Земля – мати, пор.: *Не можна землю бити, і дітей цього треба навчати, і не можна землю лихим словом згадувати, бо земля – мати, а ми сини й дочки її, се свідчу я, Нестор, чиї діди й прадіди з роду оратай* (В. Дрозд); – *Земля – мати, казав він, – шануй її, то вона тебе озолотить, а оті гендели всякі, то чорт зна що! То від лукавого!.. З того добра не буде!..* (Б. Грінченко); – *Благодать нам послана: живи й радій. Ось, сказати б, природа землі нашої: чи є де краща? Та ви мене в раювання Едемів пішліть, скажу все одно — пропаду там, зів'яну, бо чуже сонце не гріє, чужа земля не*

пригорне, а тільки своя земля – мати (Ю. Косач). У цих контекстах прислів'я як стилістичні фігури передають ідею святості, істини, правди, пізнаваних не логічними закономірностями, а духом. Такі паремійні метафори виокремлюють відповідні вияви довкілля як найбільш значущі для життя українців.

У художніх творах автори активно вживають як метафору різні варіанти паремії *Ніч – мати* [П-89, с. 77], пор.: – *Що поробиш, козаче, треба ж твого братчика рятувати, – відповів Остап, торкнувшись хлопця за плече, і додав: – Нічого, місяць – то козацьке сонце, а ніч – козацька мати...* (Д. Білій); *А там – ніч, мати козацька, прийме їх під свої темнікрила, а дикий степ, що розіслався між Дністром і Бугом, поглине, як море тріску* (В. Малик); **Ніч – козацька мати.** Легко йдеться, хоч наплечники обтяжені. Микола думав, що Віктор нездарний піхотинець, а той, набувши сил за останній час, біжить, мов на весілля (Данко Вітер). Розумінню цієї метафори сприяє символіка ночі, яка в народних уявленнях є матір'ю смерті та сну. Живе на протилежній від вирію стороні, на далекому заході, де кінчається земля. Коли на землю приходить богиня ночі, богиня смерті Мара теж приходить із царства мертвих, щоб забрати з собою наступну жертву. Ніч – охорониця людини, замикач зла [13, с. 336]. З огляду на це в паремія-метафора породжує низку асоціацій, позначаючи сприятливий для персонажа час. Стилістична метафора виявляє в паремії її глибинний зміст. Приміром, у фрагменті *А вартові почули, та пізно, як тікали вже. Стрілянину зняли там таку були. Ну, ніч – мати. Піймай його! Він радо сміявся очима, що так поталанило втікачам* (А. Головко), який передає стан справ героя, паремійна метафора *Ніч – мати* повністю реалізує свою глибинну семантику завдяки сполученню з правобічним контекстом. Унаслідок цього створений асоціативний образ набуває конкретного змісту.

Третім різновидом функціювання паремії як семантико-смислової стилістичної фігури є артефактна метафора, пов'язана з побутоцентризмом, виявлена у позначенні різноаспектної діяльності людини знаками ситуацій та предметів побутової концептосфери [9, с. 44]. Така паремійна метафора естетично збагачує текст, надає йому емоційно-експресивного забарвлення, пробуджує уяву читача, розкриваючи шляхом порівняння двох явищ нові грані одного з них, адже метафорична переінтерпретація – це «перехід інтуїтивного осяяння в царину раціональних понять. Ознаки чим несподіваніших, віддаленіших об'єктів переносяться з одного на другий, тим яскравіша, оригінальніша метафора» [14, с. 100], пор.: *Але схаменулися й турки: несамовито кидаються на запорожців, як голодні вовки. Одчай додає їм сили. Нема більшої ганьби, ніж втекти з бою. Трапила коса на камінь: краще й козакам тричі вмерти, ніж відступити, пустити на свою землю ворога* (М. Пригара). Прислів'я *Трапила коса на камінь* розширює свій глибинний зміст «про двох упертих людей, які не хочуть одне одному поступитися» до «про два військові загони, кожен із яких однаковою мірою прагне перемогти ворога».

Висновки та перспективи дослідження. Вважаємо, що метафора-паремія як стилістичний засіб відображає насамперед типові ситуації, усталені в українській етносвідомості, сформовані на основі життєвого досвіду, оскільки їхнім підґрунтам є образна мотивованість, зрозуміла всім членам мовної спільноти. Метафора-паремія передовсім прагматично маркує ставлення автора до зображеного, сприяє економії мовних засобів, емоційно збагачує текст, естетично впливає на читача. Вона належить до однієї з найвикористовуваних стилістичних фігур, здатних закодувати глибинний зміст, активізувати його, сприяє компресії, виразності текстового матеріалу. Перспективу подальших досліджень убачаємо в аналізі стилістичного потенціалу українських паремій.

Список використаної літератури

1. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с.
2. Мацько Л. І. Стилістика української мови / Л. І. Мацько, О. М. Мацько, О. М. Сидоренко. – К. : Вища школа, 2005. – 462 с.

3. Galperin I. R. *Stylistics* / I. R. Galperin. – M. : Higher School Publishing House, 1971. – 334 p.
4. Селіванова О. О. *Лінгвістична енциклопедія* / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К., 2010. – 844 с.
5. Селиванова Е. А. *Основы лингвистической теории текста и коммуникации* / Е. А. Селиванова. – К. : Фитосоціоцентр, 2002. – 336 с.
6. Lakoff G. *Metaphors We Live By* / G. Lakoff, M. Jonson. – Chicago : CUP, 1980. – 242 p.
7. Арнольд И. В. *Стилистика современного английского языка* / И. В. Арнольд. – М. : Просвещение, 1990. – 330 с.
8. Єщенко Т. *Функціональна трансформація метафор у поетичному мовленні* / Т. Єщенко. *Функціонально-когнітивні вияви граматичних структур*. К. : ІЗМН, 1998. – С. 165–171.
9. Селіванова О. О. *Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти)* / О. О. Селіванова. – К.; Черкаси : Брама, 2004. – 275 с.
10. Літературознавча енциклопедія : У 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – Т. 2. М (Маадай-Кара) – Я (я-форма). – 622 с.
11. Попович М. В. Понимание как логико-гносеологическая проблема / М. В. Попович // Понимание как логико-гносеологическая проблема. – К. : Наукова думка, 1982. – С. 3–18.
12. Кравець Л. В. *Динаміка метафори в українській поезії ХХ ст.* / Л. В. Кравець. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 416 с.
13. Войтович В. М. *Українська міфологія* / В. М. Войтович. – К. : Либідь, 2005. – 664 с.
14. Пахаренко В. І. *Основи теорії літератури* / В. І. Пахаренко. – К. : Генеза, 2009. – 294 с.

Список використаних джерел

ПП-89 – Прислів’я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини / [упоряд. М. М. Пазяк]. – К. : Наукова думка, 1989. – 480 с.

References

1. Uzchenko, V. D. & Uzchenko, D. V. (2007). *The phraseology of modern Ukrainian language*. Kyiv: Knowledge (in Ukr.)
2. Matsko, L. I., Matsko, O. M. & Sidorenko, O. M. (2005). *Stylistics of the Ukrainian language*. Kyiv: Higher school (in Ukr.)
3. Galperin, I. R. (1971). *Stylistics*. Moscow: Higher School Publishing House
4. Selivanova, O. O. (2010). *Linguistic Encyclopedia*. Poltava: Environment-K. (in Ukr.)
5. Selivanova, E. A. (2002). *Fundamentals of linguistic theory of text and communication*. Kiev: Phytosociocentre (in Russ.)
6. Lakoff, G. & Johnson, M. (1980) *Metaphors We Live By*. Chicago: CUP
7. Arnold, I. V. (1990). *Stylistics of modern English language*. Moscow: Enlightenment (in Russ.)
8. Yeshchenko, T. (1998). *Functional transformation of metaphors in poetic speech*. In Functional-cognitive expressions of grammatical structures. Kyiv: IZMN. 165–171 (in Ukr.)
9. Selivanova, O. O. (2004). *Essays on Ukrainian phraseology (psycho-cognitive and ethno-cultural aspects)*. Kiev; Cherkasy: Gate (in Ukr.)
10. *Literary Encyclopedia* (2007). In 2 t. / Avt.-way. Yu. I. Kovaliv. Kiev: «Academy» (in Ukr.)
11. Popovich, M. V. (1982). *Understanding as a logical-epistemological problem*. In Understanding as a logical-epistemological problem. Kyiv: Scientific thought. 3–18 (in Russ.)
12. Kravets, L. V. (2012). *Dynamics of metaphor in Ukrainian poetry of the twentieth century*. Kiev: Academy (in Ukr.)
13. Voytovych, V. M. (2005). *Ukrainian mythology*. Kyiv: Lybid. (in Ukr.)
14. Paharenko, V. I. (2009). *Fundamentals of the theory of literature*. Kyiv: Genesis (in Ukr.)

KALKO Valentyna Volodymyrivna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of Ukrainian linguistics and applied linguistics
Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University
e-mail: mkalko@ukr.net

STEELISTIC METAFORA-PROVERB IN UKRAINIAN LANGUAGE

Abstract. Introduction. *The syntaxics of proverbs implies their connection with other signs in the speech stream. Proverbs as signs that are reproduced in a stable form and transmitted from generation to generation form their separate, but their final meaning can only be established on the basis of implementation in the context. The phraseological stock of a language refers to the part of the lexicon that reflects lingvo-cultural peculiarities of the native speakers, and it is a mirror in which the nation finds its national identity and worldview. So proverbs and sayings are the source that can be studied in terms of lingvo-cultural information.*

Purpose. *The purpose of the article is to analyze in the complex the metaphor- proverb as one of the main structural-semantic stylistic figures.*

Methods. *The method of linguistic-stylistic analysis is used - to detect and characterize proverbs as figurative means, stylistic figures. The method of linguistic description and observation was used to*

systematize and classify the material of investigation; the analysis of dictionary definitions was used to describe the semantics of linguistic units.

Results. We believe that a metaphor proverb units primarily reflects the typical situation established in the Ukrainian consciousness, formed on the basis of experience, as their foundation is shaped motivation clear to all members of the linguistic community. The symbolism of fauna names becomes the key factor to the determination of the metaphoric meaning of a number of proverb units. National-cultural elements of the semantics of a proverb may be expressed through images of reinterpretation, metaphorization, semantic shift of a fauna lexeme.

Originality. The functional-semantic and genre-style features of the investigated group of phraseological units are outlined. Proverbs well-established ones often create a special emotional tone of the fragments of the novel, they act as bright linguistic identifiers of the psychological image. Words-images as key units of paremic complexes reflect the conception of the world inherent to a people, national coloring connected with humor, irony, sometimes grotesque. The imagery of proverbs is achieved by expressive means. Images in Ukrainian proverbs are created by the names of money, biblical characters, religious phenomena and concepts, food, people's professions, work, precious materials, time, human body parts, family, animals and travelling. Proverbs imagery conveys information through verbal images created by special figures of speech (tropes) - metaphor, metonymy. Stylistic devices of different levels are used to intensify the images: phonetic (alliteration, assonance, rhyme), morphological (using the invariant meaning of objectivity), lexical (archaic and popular language forms, poetic words) as well as syntactic (parallelism).

Conclusion. First of all metaphor-paramia pragmatically marks the author's attitude towards the depicted, contributes to the saving of linguistic means, emotionally enriches the text, aesthetically influences the reader. It is a productive stylistic figure that encodes deep meaning, activates it, promotes compression, expressiveness of text material.

Key words: stylistics; stylistic figures; proverb; metaphor; pobutotsentryzm; symbol; zootsentryzm.

Надійшла до редакції 20.09.18

Прийнято до друку 12.10.18